

Konsumentprisindex, Nettoprisindex, Harmoniserat index för konsumentpriser

2004

PR0101

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Priser och konsumtion

A.2 Statistikområde

Konsumentprisindex, Nettoprisindex

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Konsumentprisindex (KPI) ingår i Sveriges officiella statistik. Ur KPI beräknas nettoprisindex (NPI) som också ingår i Sveriges officiella statistik. För mer information om NPI, klicka på rubriken: **Mer om undersökningen**, på SCB:s hemsida under avdelningen Konsumentprisindex. Ur KPI beräknas även, på uppdrag av Riksbanken, två mått på underliggande inflation, UNDI1X och UNDIHX. Dessa två mått ingår inte i Sveriges officiella statistik. För mer information om dessa två mått, klicka på den ovan angivna rubriken på SCB:s hemsida. Under avsnitt A.9 EU-reglering finns information om det Harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) som inte heller är en del av Sveriges officiella statistik. Fördjupad information om HIKP kan också erhållas på den ovan angivna hemsidan.

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Kontaktpersoner: Stefan Gunér (Produktansvarig)

Telefon: 08-506 940 75

Telefax: 08-506 946 04

e-post: stefan.guner@scb.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: Statistiska Centralbyrån (SCB)

Kontaktperson: Stefan Gunér (Produktansvarig)

Telefon: 08-506 940 75

Telefax: 08-506 946 04

e-post: stefan.guner@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsplikt gäller för uppgifter som erfordras för beräkning av konsumentprisindex (Statistiska centralbyråns föreskrifter om uppgifter till konsumentprisindex, SCB-FS 2001:15).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

A.8 Gallringsföreskrifter

Riksarkivets gallringsbeslut nr 391, 1973-09-04.

A.9 EU-reglering

KPI är utgångspunkten för beräkning av EU-måttet Harmoniserat index för konsumentpriser (HIKP). En omfattande EU-reglering föreligger och är under utveckling vad beträffar HIKP. I HIKP skall länderna använda gemensamma metoder i vissa viktiga avseenden. I jämförelse med KPI ingår tills vidare inte i HIKP huvuddelen av egnahemsägarnas boendekostnader, bostadsrätter samt lotteri, tips och toto. I HIKP ingår, men ej i KPI, barnomsorg, äldreomsorg, sjukhusvård samt vissa finansiella tjänster (tjänster där avgiften är proportionell mot transaktionens storlek). För mer information om HIKP, klicka på rubriken: **Mer om undersökningen**, på SCB:s hemsida under avdelningen Konsumentprisindex. I beskrivningen nedan redovisas, i förekommande fall, skillnader mellan KPI och HIKP. Om ej annat anges gäller beskrivningen både för KPI och HIKP.

A.10 Syfte och historik

KPI skall mäta den genomsnittliga utvecklingen av priserna för hela den privata inhemska konsumtionen, de priser konsumenten faktiskt betalar. KPI utgör det gängse måttet för kompensations- och inflationsberäkningar i Sverige. KPI började beräknas varje månad från och med juli 1954. Kvartalsvisa uppgifter finns beräknade från 1949 t o m juni 1954.

HIKP har utarbetats för att man ska kunna göra internationella jämförelser. Sättet att beräkna KPI varierar i olika länder och i HIKP har man samordnat mätmetoderna. HIKP finns beräknat fr.o.m. januari 1995.

A.11 Statistikanvändning

Huvudanvändarna av KPI utgörs av:

- Finansdepartementet: som underlag för beslut inom konjunktur- och stabiliseringspolitiken.
- Socialdepartementet: för fastställande av prisbasbeloppet till vilket bl. a pensioner och studielån är knutna.
- Riksskatteverket: för beräkning av omräkningstal vid realisationsvinstbeskattning av fastighet samt vid beräkning av brytpunkten i inkomstskatteskalan.
- Riksbanken: som explicit målvariabel och som underlag för beslut i frågor angående penningpolitiken.
- SCB: för deflatering i nationalräkenskaperna och omsättningsstatistiken.
- Övrig statlig förvaltning: bl.a. Statens Jordbruksverk och KI.
- Organisationer, företag och enskilda: för indexreglering i avtal och för omräkning av värdebelopp till fast penningvärde.
- Kapitalförvaltande företag och institutioner: underlag för bedömning av framtida räntenivåer och realavkastning.

Huvudanvändare av HIKP utgörs av:

- Europeiska centralbanken (ECB): för att utvärdera EMU:s penningpolitiska mål och för uppföljning av konvergenskriteriet med avseende på prisstabilitet när det gäller medlemskap i EMU.

Till SCB och KPI är knuten en särskild nämnd, Nämnden för konsumentprisindex. Nämndens uppgifter och sammansättning regleras i instruktionen (1988:137) för SCB. Nämnden består av en ordförande och åtta andra ledamöter. Ordförande och sju av de andra ledamöterna förordnas av SCB, en efter förslag av Sveriges Riksbank, en efter förslag av Konjunkturinstitutet och en efter förslag av Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen. En ledamot utses av regeringen. Av de övriga ledamöterna skall tre besitta sådan vetenskaplig skicklighet, att de sammantaget har kompetens inom ämnesområdena nationalekonomi och statistik.

Nämnden skall handlägga frågor om beräkningar av KPI och därvid avgöra frågor av principiell natur rörande tillämpningen av de grunder som gäller för indexberäkningarna samt främja en utveckling av metoderna för beräkningarna av KPI.

A.12 Uppläggning och genomförande

KPI utgörs av månadsvisa beräkningar av prisförändringar av den privata inhemska konsumtionen.

Prisuppgifter samlas in för ett urval av varor och tjänster, s.k. representantvaror, av SCB:s intervjuare genom butiksbesök eller centralt av SCB. Prismaterialet samlas in per den 15 i månaden eller under den vecka den 15 infaller.

Intervjuarna samlar in priser i tre olika "system".

1. I dagligvarusystemet, som omfattar dagligvaror utom färsk frukt, grönsaker, mjukt bröd och färsk fisk, samlas priser in från ca 45 slumpmässigt utvalda butiker. Olika urval av representantvaror utnyttjas i butikerna beroende på vilken kedja denna är knuten till (Ica, KF eller Axfood). Urvalen utgörs av cirka 400 exakt specificerade produkter från varje kedja, dvs. totalt 1200 produkter, vilka valts slumpmässigt med urvalssannolikheter proportionella mot försäljningsvärdena. Urvalen dras från respektive kedjas datakassaregister. I dagligvarusystemet prismäts också varor (ej läkemedel) i apotek (priser för läkemedel mäts i en annan undersökning), tobaksaffärer och hälsokostbutiker. Dessa produkter prismäts i sammanlagt cirka 20 försäljningsställen. För färskt bröd, färsk fisk, färska grönsaker samt färsk frukt inhämtas priser för ett urval av cirka 50 medvetet valda representantvaror i cirka 45 slumpmässigt utvalda butiker.
2. För kläder och PC finns egna system med skyttelblanketter där inte endast priset samlas in utan också olika uppgifter om utseende och innehåll per representantvara. Intervjuaren väljer ut en variant som passar in på representantvarans beskrivning, som anges på blanketten. De olika uppgifterna för kläder används för kvalitetsvärdering. (Se under avsnitt 2.2.3). Cirka 100 försäljningsställen ingår i klädesmätningen och cirka 20 när det gäller PC.
3. Lokalprissystemet omfattar en stor bredd av varor och tjänster, utom ovan nämnda. Intervjuaren väljer representantvaran inom ramen för den beskrivning som anges på blanketten. För merparten av dessa varor skall kvalitetsvärdering utföras vid variantbyte. (Läs mer under avsnitt 2.2.3). I lokalprissystemet ingår drygt 240 representantvaror och tjänster. I vissa fall samlas priser in per telefon, andra genom

besök. Totalt berörs ca 700 försäljningsställen.

För bensin samlas prisuppgifter in varje månad genom att cirka 70 slumpmässigt utvalda bensinstationer under mätveckan kontaktas per telefon.

Centralt insamlas priser för cirka 80 representantvaror, bl.a. i de fall en vara eller tjänst antas ha enhetliga priser över hela landet. Vid central prisinsamling samlas priset in per den 15 i månaden. Se också under avsnitt 2.2.3.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Varje år sker en uppdatering av de representantvaror som mäts och deras vägningstal. Genom detta förfarande tas successivt hänsyn till förändringar i konsumtionens sammansättning och andra förändringar på konsumtionsmarknaden. För livsmedel och andra dagligvaror görs en årlig uppdatering av olika livsmedelsvarianter, se avsnitt A.12 punkt 1. Förutom de ovan nämnda uppdateringarna infördes en ny produkt – vattenkokare – vid prismätningarna fr.o.m. 2004. Metodförändringar gjordes vid årsskiftet i undersökningarna för mobiltelefoner, biobiljetter samt räntekostnader för att på ett bättre sätt fånga prisutvecklingen. Från januari 2005 kommer KPI att beräknas med förbättrad indexkonstruktion. Då kommer också inflationstakten att börja beräknas som KPI-talets procentuella förändring sedan tolv månader. Mer information finns tillgängligt på SCB:s webbplats www.scb.se/pr0101.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Transaktioner avseende varor och tjänster i den privata inhemska konsumtionen. Populationen utgörs av samtliga de transaktioner som genereras av denna konsumtion. Undertäckning: främst barn- och äldreomsorg samt konstföremål. Antal objekt i populationen är miljontals. Se under avsnitt A.9 EU-reglering för uppgifter om HIKP:s täckning.

1.1.2 Variabler

Det pris på varan eller tjänsten som konsumenten faktiskt betalar, utan särskilda villkor t.ex. i form av medlemsrabatter, rabattkuponger etc.

1.1.3 Statistiska mått

KPI: Indexstal (december föregående år=100, 1980=100, 1949=100), ändring i procent (sedan föregående månad, hittills i år, under den senaste tolv månadersperioden), samt medelpriser. KPI är konstruerat som en kedjeindex med årslänkar. Varje årslänk har december föregående år som bas.

Vägningstalen representerar den värdemässiga konsumtionsfördelningen i långtidslänken aktuellt år, men i korttidslänkarna året före aktuellt år.

Långtidslänken beräknas endast för december månad medan korttidslänkar beräknas för årets samtliga månader. Långtidslänkarna kedjar samman aktuell korttidslänk med basåret (1980=100).

HIKP: Indextal (december föregående år=100, 1996=100), ändring i procent (sedan föregående månad, hittills i år, under den senaste tolv månadersperioden). HIKP beräknas också som en kedjeindex med årslänkar. I HIKP används ej en särskild långtidsindexlänk utan den nya länken kedjas direkt till indextalet för december.

1.1.4 Redovisningsgrupper

KPI och HIKP: I löpande redovisning 12 huvudgrupper och ett 90-tal undergrupper av varor och tjänster i den privata konsumtionen. Redovisningen sker enligt COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose) som är en internationell klassificering av hushållens privata konsumtion.

1.1.5 Referenstider

KPI:s basår är 1980. Årsmedeltal bildas genom ovägda aritmetiska medelvärden av månadstal. Månadstal avser den 15 i varje månad eller den vecka - mätperiod - vari den 15 infaller. Undantag utgör främst hyreslägenheter som avser medeltal för hela månaden och undersöks endast i januari, april, juli och oktober. Även räntekostnader avser i huvudsak månadsmedeltal.

HIKP:s basår är 1996.

1.2 Fullständighet

KPI ska mäta den genomsnittliga utvecklingen av priserna för hela den privata inhemska konsumtionen. För närvarande täcker KPI ca 95 procent av den privata konsumtionen enligt Nationalräkenskaperna. Den delen av den privata konsumtionen som ej ingår i KPI består till hälften av barn- och äldreomsorgstjänster och till hälften av diverse andra tjänster (t ex bilförmåner mm).

HIKP täcker ca 85 procent av den privata inhemska konsumtionen. Se under avsnitt A.9 för uppgifter om HIKP:s fullständighet.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

De viktigaste felkällorna i KPI och HIKP är täckningsfel, urvalsfel, fel p.g.a. kvalitetsförändringar på de produkter som prismäts samt vägningstalsfel. Vilken beräkningsmetod som fastställts för en delundersökning har också betydelse för resultatet. Det gäller i särskilt hög grad egnahemsposten.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Urvalsfel beror såväl på urvalet av försäljningsställen, som huvudsakligen görs med hjälp av sannolikhetsurval, som på urvalet av varor. Med undantag för dagligvaruområdet görs varuurlvalet ej med sannolikhetsurval. Kalkyler har visat att urvalsfelet för totala KPI är av storleksordningen 0,4 indexenheter för en årslänk uttryckt som 95 % konfidensintervall.

2.2.2 Ramtäckning

Den mest betydande undertäckningen avser social omsorg som f.n. inte ingår i KPI (Se även avsnitt 1.2 Fullständighet.). Vissa varugrupper mäts ej direkt utan

representeras av andra grupper. Det viktigaste exemplet är bostadsrättslägenheter som representeras av hyreslägenheter. Se avsnitt A 9 om HIKP:s undertäckning.

2.2.3 Mätning

Prisnoteringar samlas in för ett stratifierat urval av varor och tjänster, s.k. representantvaror. Priserna samlas in dels lokalt i butiker av intervjuare, dels centralt av SCB genom t.ex. postenkät, Internet och prislister (se avsnitt A 12). Centralt samlas priser in för cirka 100 representantvaror, bl.a. i sådana fall där en vara kan antas ha enhetliga priser över hela landet eller där speciella metoder måste användas. Utvecklingen av boendekostnaderna mäts bl.a. genom hyresundersökningar, som görs en gång i kvartalet. Dessutom insamlas prisuppgifter för värme och hushållsel centralt. Konsumentprisindex ska inte påverkas av förändrade priser till följd av att kvaliteten på varorna och tjänsterna ändrats. I dagligvarusystemet (se avsnitt A 12) görs inga kvalitetsvärderingar. Samma exakt specificerade produkt mäts varje månad så länge den saluförs. I lokalprissystemet ska intervjuaren välja ut en ny representantvara när den tidigare uppmätta varan är slut eller inte längre säljs i någon större utsträckning. Intervjuaren bedömer tillsammans med expediter värdet på den eventuella kvalitetsförändringen på den nya varan. Om t ex en kvalitetshöjning anses svara mot en prishöjning så förblir prisindexen på varan oförändrad. Om kvalitetsändringen bedöms motsvara halva prisförändringen, så får hälften av prisskillnaden slå igenom som en prisförändring osv. När det gäller den centrala prisinsamlingen bedöms omfattningen av kvalitetsförändringarna på i princip samma sätt som i lokalprissystemet. För kläder används hedonisk regression. I hedonisk regression används många olika uppgifter om varornas utseende och innehåll för att bedöma marknadens värderingar av dessa egenskaper. Prisutvecklingen beräknas sedan på den lägsta nivån för cirka 350 produktstratum av varor och tjänster. Beräkningen av KPI:s vägningstal grundar sig på nationalräkenskapernas preliminära uppgifter avseende 1:a - 3:e kvartalet föregående år samt en prognos avseende fjärde kvartalet. Enligt en alternativ beräkning av långtidsindex för åren 1986, 1987 och 1988, som SCB utfört på uppdrag av Riksdagens revisorer, så skulle KPI ha blivit mellan 0,1 och 0,2 procentenheter högre om definitiva nationalräkenskaper, istället för preliminära, hade använts.

2.2.4 Svartsbortfall

Vid butiksbesök och telefonintervjuer är bortfallet nästan obefintligt; vid de kvartalsvisa hyresundersökningarna drygt 5 %.

2.2.5 Bearbetning

De insamlade prisuppgifterna granskas och korrigeras om fel upptäcks.

2.2.6 Modellantaganden

I mätningen av prisutvecklingen för kläder används en s.k. hedonisk metod för kvalitetsjustering. Med en statistisk modell och tvärsnitt av KPI-data skattas konsumenternas värderingar av olika detaljer hos plaggen. När plagg utgår ur butikernas sortiment används dessa värderingar för att räkna om priserna på ersättningsplaggen så att dessas prisnivå i kvalitetshänseende blir jämförbara med basvarianterna. Indexberäkningen för kläder har jämförts med andra varugrupper stort slumpfel (varians). Beräkningen har visat sig vara relativt

okänslig för valet av hedonisk modell.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

I Statistiska meddelanden (PR 15) anges, under ett avsnitt om tillförlitlighet, de viktigaste felkällorna i KPI.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

KPI, NPI och HIKP beräknas och publiceras månadsvis.

3.2 Framställningstid

Ungefär fyra veckor (för januari fem veckor). Publicering i regel i mitten av månaden efter redovisningsmånaden. Indextalen för januari brukar dock publiceras några dagar senare än vad som gäller för övriga månader, p.g.a. vägningstalsberäkningarna.

3.3 Punktlighet

Resultaten offentliggörs den dag (kl. 10.00) som den i förväg fastställda publiceringsplanen anger, i regel i mitten av månaden.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

KPI är en kedjeindex med årslänkar. Metodbyten sker som regel vid årsskiftena, d.v.s. inför en ny årslänk. Tidseriebrott uppkommer därför normalt ej. Större ändringar: För dagligvaror (ej färskvaror) utnyttjades fr.o.m. 1983 t.o.m. 1992 prislistor istället för butiksmätningar. För kläder infördes en ny mätmetod fr.o.m. 1991 och en ny metod för värdering av kvalitetsskillnader fr.o.m. 1994. Fr.o.m. april 1990 infördes en ny metod för att väga samman de enskilda prisnoteringarna som index bygger på. Under perioden januari 1990 - mars 1990 användes en, jämfört med såväl tiden före som tiden efter, avvikande metod. Fr.o.m. 1984 modifierades beräkningarna av egnahemskostnaderna vad gäller räntor och avskrivningar. Säsongsrensningen avseende färska grönsaker och färsk frukt upphörde fr.o.m. 1992. Fr.o.m. april 1997 används en ny metod för beräkning av egnahemskostnader avseende räntor. Metodförändringen innebär att viktförskjutningar under året mellan lån med olika räntebindningstid inte påverkar index. Förändringen innebär också att hänsyn tas till kostnaden för s.k. ränteskillnadsersättning som betalas vid förtida inlösen av bostadslån. Revidering av fastställda indextal förekommer ej.

HIKP finns beräknat från januari 1995. Det råder full jämförbarhet över tiden.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

KPI mäter den genomsnittliga prisutvecklingen med samma metod för alla undergrupper som ingår i KPI. Prisutvecklingen är fullt jämförbar mellan grupperna.

4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik

KPI kan i flera sammanhang användas för deflatering i t ex Nationalräkenskaperna och Tjänstenäringsstatistiken. Jämförelser med

prisutvecklingen i producent- och importled är av flera skäl svåra.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

- SCB:s hemsida www.scb.se
- Sveriges statistiska databaser tillgängliga via Internet.
- SM PR 14: Konsumentprisindex för...(månadsvis).
- SM PR 15: Konsumentprisindex 1830-2002.
- SCB Pressinformation (utges samtidigt med månatligt SM).
- Ekonomisk snabbstatistik.
- SCB-Indikatorer.

5.2 Presentation

Text, tabeller och diagram.

5.3 Dokumentation

- Grunderna för KPI m.m.: 1952 års indexkommittés betänkande (SOU 1953:23) Konsumentprisindex; Prop. 1954:1, bilaga 2; Statsutskottets utlåtande 1954:13; Riksdagens skr 1954:92;
- 1955 års bostadsindexutrednings betänkande Bostadsposten i konsumentprisindex;
- Uppdrag åt SCB att beräkna konsumentprisindex m.m., Kungl. Maj:ts (Finansdepartementet) beslut den 28 juni 1962.
- Förslag till riksdagen; Riksdagens revisorers förslag angående konsumentprisindex (Förs. 1991/92:16).
- PM och protokoll från nämnden för konsumentprisindex.
- SM PR 15: Konsumentprisindex 1914 -2000.
- Margareta Ringqvist: Att mäta inflationen.
- Jörgen Dalén: The Swedish Consumer Price Index - major features
- Konsumentprisindex: Betänkande från utredningen om översyn av konsumentprisindex SOU 1999:124
- The Swedish Consumer Price Index, A handbook of methods (KPI-handbok på engelska)

5.4 Tillgång till primärmaterial

Material gällande intervjuundersökningar och butiksurval finns lagrat i SQL-databas. När det gäller centralt insamlade priser finns materialet lagrat på excelfiler. SCB utför, på uppdragsbasis, specialbearbetningar av materialet. Lägsta redovisningsnivå är produktstratum enligt indextabell 8.

5.5 Upplysningstjänster

- Telefonjour med tillgänglighet från 9.00-15.30 (lunch 11.30-13.00)
- Telefonslinga där det alltid går att nå en handläggare under kontorstid
- Talsvar med uppgifter via fax och telefonröst dygnet runt. Under kontorstid 8.00-17.00 kan man också kopplas till telefonslingan. Tel 08-506 949 95.
- Se också under avsnitt 5.1 Spridningsformer.